

Analiza podatkov in risanje

Zdaj ugriznimo v večji zalogaj: vremenske podatke.

Uporabili bomo datoteko s podatki v tej obliki:

```
print(open("vremenske-postaje.txt").read()[:300])
```

```
Murska Sobota,1961-01-01,-1,-4
Murska Sobota,1961-01-02,1,-1
Murska Sobota,1961-01-03,7,-4
Murska Sobota,1961-01-04,7,3
Murska Sobota,1961-01-05,4,-0
Murska Sobota,1961-01-06,2,-2
Murska Sobota,1961-01-07,5,0
Murska Sobota,1961-01-08,5,-1
Murska Sobota,1961-01-09,4,-1
Murska Sobota,1961-01-10,4,-1
M
```

Preberimo z `np.genfromtxt`; povemo, da so podatki ločeni z vejicami (`delimited=","`) in da gre za nize.

```
import numpy as np
```

```
podatki = np.genfromtxt(open("vremenske-postaje.txt"), delimiter=",", dtype=str)
```

```
podatki[:5]
```

```
array([[ 'Murska Sobota', '1961-01-01', '-1', '-4'],
       [ 'Murska Sobota', '1961-01-02', '1', '-1'],
       [ 'Murska Sobota', '1961-01-03', '7', '-4'],
       [ 'Murska Sobota', '1961-01-04', '7', '3'],
       [ 'Murska Sobota', '1961-01-05', '4', '-0']], dtype='<U18')
```

Tako kot v zapisniku borze, obrnimo stolpce v vrstice in jih shranimo v ločene spremenljivke.

```
kraji, datumi, tmax, tmin = podatki.T
```

Če nas zanimajo le podatki za Ljubljano, sestavimo masko.

```
maska = kraji == "Ljubljana"
```

Da bo preprosteje, zdaj kar zavrzimo podatke za ostale kraje.

```
datumi = datumi[maska]
tmax = tmax[maska]
tmin = tmin[maska]
```

Ah, to je tako zoprno. Preprosteje bi bilo, če bi uporabili masko na celi tabeli in šele potem razpakirali. Ponovi vajo.

```
podatki = np.genfromtxt(open("vremenske-postaje.txt"), delimiter=",", dtype="U20")
```

```
maska = podatki[:, 0] == "Ljubljana"
```

```
_, datumi, tmax, tmin = podatki[maska].T
```

```
tmax = tmax.astype(float)
```

```
tmin = tmin.astype(float)
```

Kraj nas ne zanima (itak je vedno Ljubljana), zato smo ga shranili kar v `_`.

Zdaj pa pride zabava: želeli bi tabelo z (najvišjimi) temperaturami za vsak dan. Tabela bi imela tri indekse: leto, mesec in dan. Tako bi bila `temp[71, 0, 25]` temperatura 26. januarja 71. Očitno bo to tridimenzionalna tabela. Pripravimo jo: v začetku naj vsebuje same `np.nan`, not a number.

```
temp = np.full((124, 12, 31), np.nan)
```

Zdaj pa jo je potrebno napolniti s podatki. Potrebno bo razkopati stolpec z datumi.

```
datumi
```

```
array(['1900-01-01', '1900-01-02', '1900-01-03', ..., '2023-10-10',  
      '2023-10-11', '2023-10-13'], dtype='<U20')
```

Na prvi pogled: radi bi celo tabelo (vse nize), vendar za vsakega le prve štiri znake.

```
datumi[:, :4]
```

```
IndexError
```

```
Traceback (most recent call last)
```

```
Cell In[10], line 1
```

```
----> 1 datumi[:, :4]
```

```
IndexError: too many indices for array: array is 1-dimensional, but 2 were indexed
```

Ne, ta tabela je enodimenzionalna in ne dovoli drugega indeksa. Numpy-jeve funkcije za delo s tabelami nizov so v `np.char`. Pogled se ustavi na `np.char.split`, vendar nas ta ne osreči, saj vrne tabelo seznamov in z njimi si nimamo kaj pomagati.

```
np.char.split(datumi, "-")
```

```
array([list(['1900', '01', '01']), list(['1900', '01', '02']),  
      list(['1900', '01', '03']), ..., list(['2023', '10', '10']),  
      list(['2023', '10', '11']), list(['2023', '10', '13'])],  
      dtype=object)
```

Reši nas `partition`. (Morda obstaja še kaj drugega, preprostejšega. Ta del numpy-ja ni moje močno področje.)

```

np.char.partition(datumi, "-")
array([[ '1900', '-', '01-01'],
       [ '1900', '-', '01-02'],
       [ '1900', '-', '01-03'],
       ...,
       [ '2023', '-', '10-10'],
       [ '2023', '-', '10-11'],
       [ '2023', '-', '10-13']], dtype='<U5')

```

Metodo `partition` imajo tudi Pythonovi nizi in rezultat je enak: trije nizi - vse, kar je pred znakom, po katerem delimo, pa ta znak in potem vse, kar je za njim. Tu, v numpyju, pač namesto treh nizov dobimo tri stolpce nizov. Preobrnemo, razmečemo v vrstice. Slednjo delimo še enkrat.

```

leto, _, mes_dan = np.char.partition(datumi, "-").T
mes, _, dan = np.char.partition(mes_dan, "-").T

leto = leto.astype(int)
mes = mes.astype(int)
dan = dan.astype(int)

```

Tako smo dobili tri sezname, ki vsebujejo vsa leta, mesece in datume iz vseh vrstic datoteke. Pripadajoče temperature so v `tmax`, prav tako po vrsticah. In zdaj jih lahko prepíšemo v tabelo `temp`.

```
temp[leto - 1900, mes - 1, dan - 1] = tmax
```

Od leta odštejemo 1900, od meseca in dneva pa po 1, ker ljudje iz neznanega razloga ne štejemo let od 1900 naprej, mesecev in dni pa ne od 0.

Pa imamo: najvišja dnevna temperatura 26. januarja 1971 je bila

```
temp[71, 0, 25]
```

```
2.0
```

Kr mrz.

Kakšne so bile povprečne mesečne temperature od leta 2019?

Vzamemo `temp[119:]` (ker smo od let odšteli 1900) in izračunamo `nanmean` po osi 2. Os 2 so namreč dnevi v mesecu - poprečje bi radi računali prek njih.

```
np.nanmean(temp[119:], axis=2)
```

```

/var/folders/2y/4j70c4q568l1j41b6g1r0fk00000gn/T/ipykernel_69438/117835579.py:1: RuntimeWarning:
  np.nanmean(temp[119:], axis=2)

```

```

array([[ 4.          , 11.32142857, 15.16129032, 16.73333333, 17.70967742,
        29.4          , 28.93548387, 28.32258065, 22.3          , 18.67741935,
        11.16666667,  7.06451613],
       [ 6.74193548, 11.75862069, 12.77419355, 20.1          , 20.74193548,

```

```

24.86666667, 27.93548387, 28.16129032, 23.43333333, 16.61290323,
9.2, 4.48387097],
[ 4.09677419, 10.67857143, 13.41935484, 14.8, 19.32258065,
29.23333333, 29.06451613, 27.35483871, 24.3, 14.83870968,
8.63333333, 3.4516129 ],
[ 5.4516129, 10.39285714, 13.32258065, 16.13333333, 24.29032258,
29.86666667, 30.90322581, 29.22580645, 21.53333333, 20.51612903,
11.23333333, 6.29032258],
[ 6.74193548, 9.07142857, 13.90322581, 15.9, 20.5483871,
26.76666667, 28.83870968, 27.93548387, 26.94444444, 23.63636364,
nan, nan]])

```

Gornje opozorilo se nanaša na zadnja elementa: za november in december 2023 nimamo podatkov (7 GB veliko datoteko s podatki za ves svet sem pobral oktobra 2023), zato je tam `nanmean` vrnil `nan`.

Kaj pa povprečne mesečne temperature nasploh?

V tem primeru povprečimo prek let in dni, le meseci morajo ostati. Osi bosta torej 0 in 2.

```
monthly = np.nanmean(temp, axis=(0, 2))
```

```
monthly_min = np.nanmin(temp, axis=(0, 2))
```

```
monthly_max = np.nanmax(temp, axis=(0, 2))
```

```
monthly
```

```

array([ 2.38911129,  5.54746462, 10.78914687, 15.72681704, 20.73475936,
        24.4570011,  26.72576326, 26.07096774, 21.48240223, 15.41874323,
         8.40751121,  3.43990188])

```

Znamo lepše.

```

import locale
import calendar

```

```
locale.setlocale(locale.LC_ALL, "sl_SI")
```

```

for month, t in zip(calendar.month_name[1:], monthly):
    print(f"{month.title():>10}: {t:4.1f} {'*' * int(t)}")

Januar:  2.4 **
Februar:  5.5 *****
Marec: 10.8 *****
April: 15.7 *****
Maj: 20.7 *****
Junij: 24.5 *****
Julij: 26.7 *****
Avgust: 26.1 *****

```

```
September: 21.5 *****
Oktober: 15.4 *****
November: 8.4 *****
December: 3.4 ***
```

OK, dovolj zafrkavanja: a ne bi bil čas, da narišemo zaresen graf s temperaturami?

Risanje grafov

Za risanje grafov seveda obstaja več knjižnic, ki delujejo v različnih okoljih. Za naše potrebe je najpreprostejša takšna, ki se dobro razume z Jupyter Notebookom. (Mimogrede moram priznati, da sam ne rišem v Notebooku, temveč drugje z drugimi knjižnicami, zato nisem poseben ekspert za `matplotlib`.)

Namestimo ga s `pip install matplotlib`. Če imamo več Pythonov in se v tem ne znajdemo in če ne vemo, kje imamo `pip` in tako naprej, ga je najpreprosteje namestiti kar v Jupytru. Tako ali tako ga bomo uporabljali znotraj njega, torej ni nič narobe, če bo morda nameščen le v okolju, ki ga uporabljamo za Jupyter.

V celico napišete

```
%pip install matplotlib
```

in jo izvedete, pa bo. Če matplota še nimate, bo potrebno potem na novo pognati Python s Kernel / Restart.

Zdaj iz modula `matplotlib` uvozimo `pyplot` pod imenom `plt` (da bo manj tipkanja).

```
import matplotlib.pyplot as plt
```

Pa še zadnje:

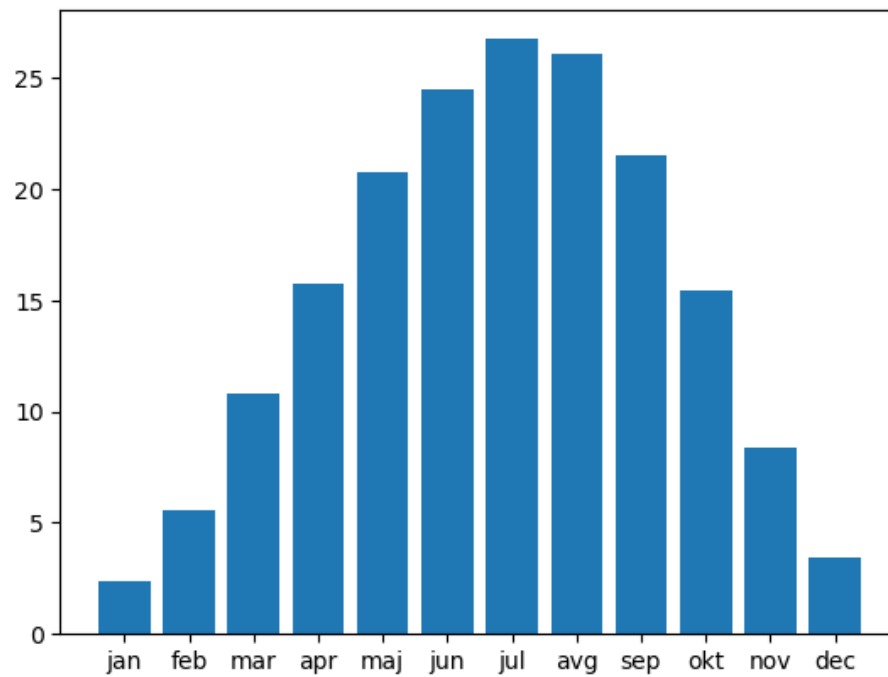
```
%matplotlib inline
```

To so magične besede, s katerimi povemo, naj se `matplotlib`-ove slike prikažejo v beležnici. Navadno bo nepotrebna, saj je `inline` verjetno privzeta izbira. Vsaj ena alternativa, ki bi najbrž morala delovati, je `%matplotlib qt`: grafi bodo v ločenem oknu. `inline` je bolj praktičen, poleg tega pa je, vsaj pri meni, videti tudi privzet.

Potem odpremo spletno stran `matplotlib`a in si izberemo tip grafa. Za temperature bodo najbrž najbolj primerni stolpci, [https://matplotlib.org/stable/plot_types/basic/bar.html#sphx-glr-plot-types-basic-bar-py].

```
plt.bar(calendar.month_abbrev[1:], monthly)
```

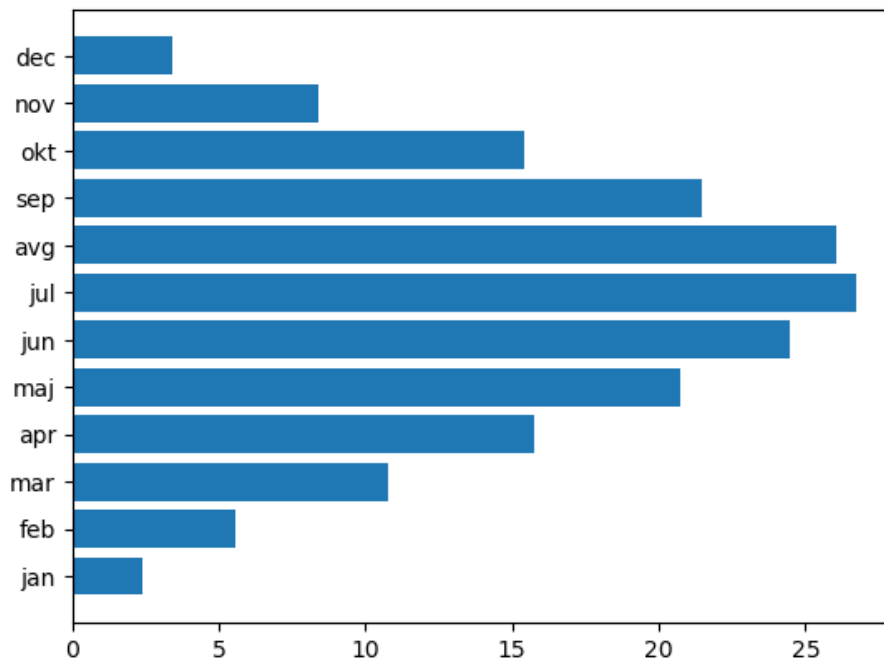
```
<BarContainer object of 12 artists>
```


Ker vem, da nihče ne bo vprašal, ali se da ta graf narisati tudi vodoravno, saj je to neumno, bom to naredil kar samoiniciativno.

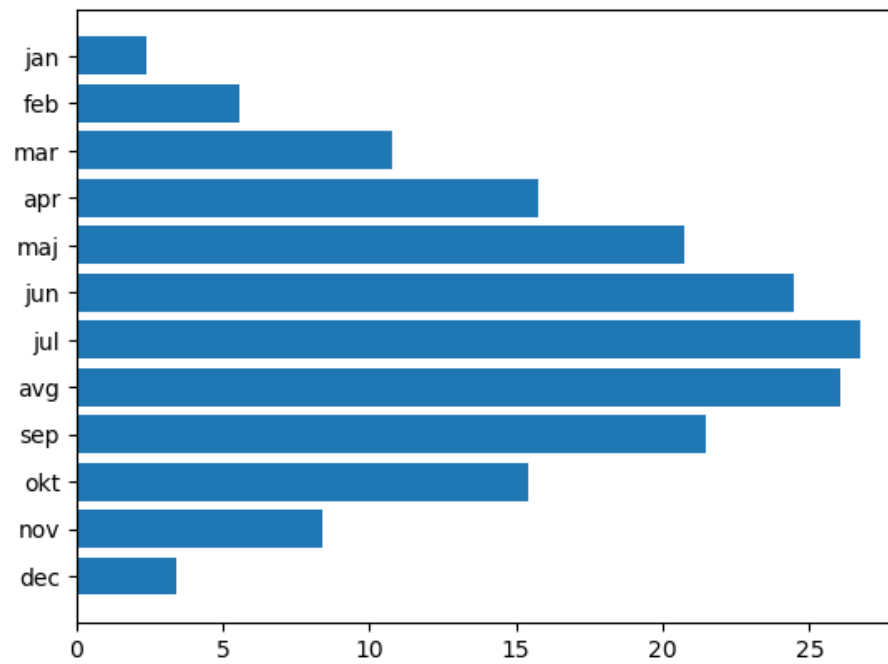
```
plt.barh(calendar.month_abbr[1:], monthly)
```

```
<BarContainer object of 12 artists>
```


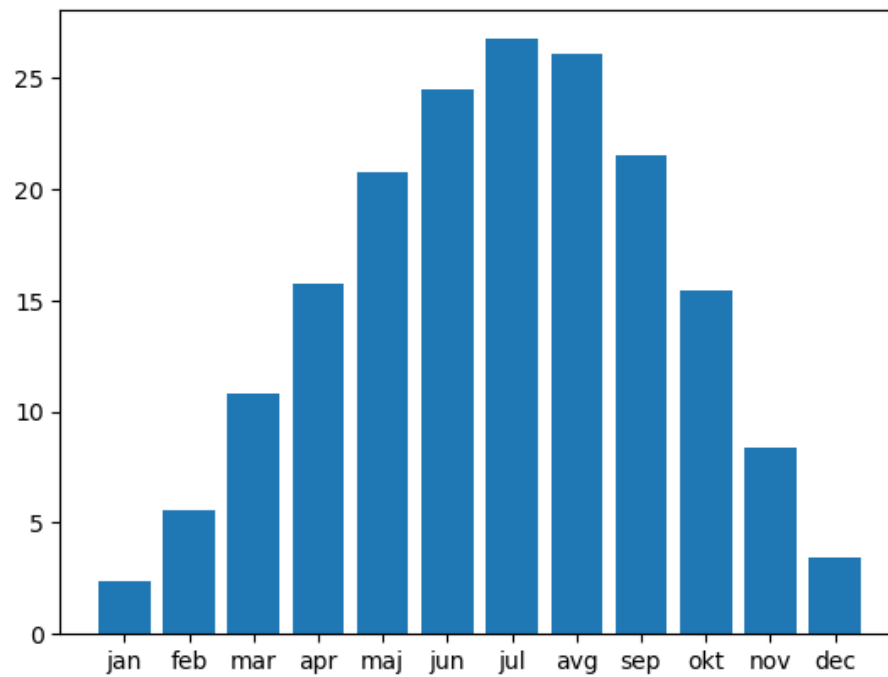
Da bo videti vsaj malo manj trapasto, obrnimo os y.

```
plt.axes().invert_yaxis()  
plt.barh(calendar.month_abbr[1:], monthly)  
<BarContainer object of 12 artists>
```


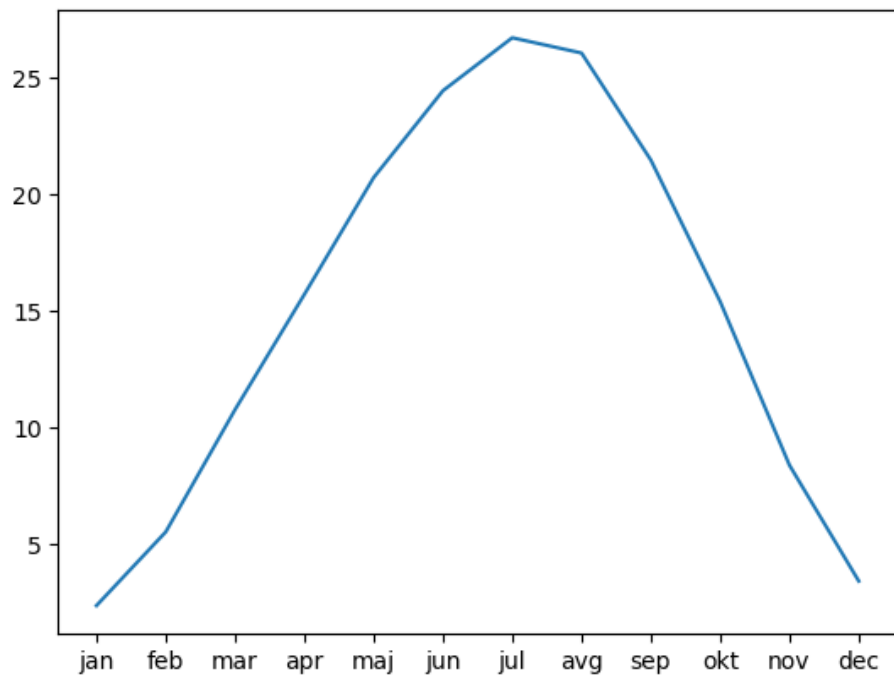
`plt.axes()`?! Človek, ki ni večč matplotliba, bi seveda pomislil, da gre za osi grafa. V resnici so osi tisto, kar "nariše" graf. Že prvo, kar smo naredili, je pravzaprav le okrajšava za

```
ax = plt.axes()
ax.bar(calendar.month_abbr[1:], monthly)
<BarContainer object of 12 artists>
```


Raje ne nadaljujmo v to smer - vsaj ne, dokler nam ni treba. Raje pogledjmo tole: če bi želeli namesto stolpcev narisati krivuljo, pokličemo

```
plt.plot(calendar.month_abbr[1:], monthly)
[<matplotlib.lines.Line2D at 0x125ed3650>]
```

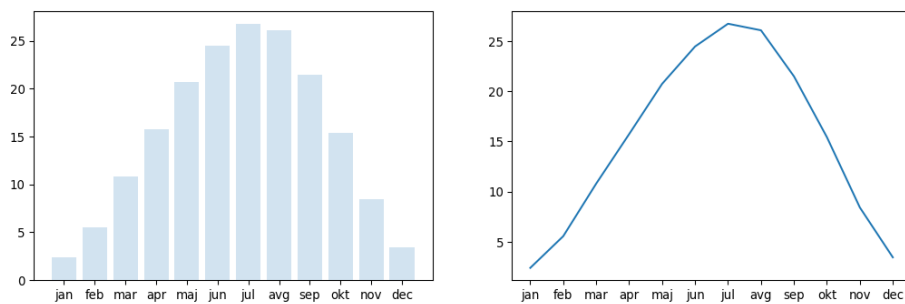

Nihče pa nam ne brani narisati obojega.

```
plt.figure(figsize=(13, 4), dpi=96)
```

```
ax = plt.subplot(1, 2, 1)
ax.bar(calendar.month_abbr[1:], monthly, alpha=0.2)
```

```
ax = plt.subplot(122)
ax.plot(calendar.month_abbr[1:], monthly)
[<matplotlib.lines.Line2D at 0x125efb650>]
```


Aja, em, ne, nisem mislil tega ... mislil sem na isti sliki. Ampak, če smo že tu - kaj je to?!

S `plt.figure(figsize=(13, 4), dpi=96)` sem povedal, da bi rad sliko velikosti 13x4 palce (ker so palci, to je, 2.54 centimetrov, najbolj standardna enota za dolžino, sploh odkar so vse enote prešle na desetiški sistem, v Evropi recimo nekje v času francoske revolucije) in da želim ločljivost 96 pik na palec. Skratka, sliko velikosti

```
13 * 96, 4 * 96
```

```
(1248, 384)
```

točk (pikslov, po domače). Zakaj ne podamo ločljivosti v piksljih? Čemu palci? Če že ne centimetri? Eno je, kaj se zgodi, ko sliko shranimo. Če je program, v katerega jo nosimo, kaj pameten, bo obdržal te dimenzije. Slika bo velika

```
13 * 2.54, 4 * 2.54
```

```
(33.02, 10.16)
```

centimetrov. Drugo, velikost pisave je podana v enotah, ki jih poznamo iz pisarniški programov, v točkah. Kot morda veste, ali pa tudi ne, je 1 pt enak 1/72 palca; 12 pt je torej 12/72 palca, torej $12 / 72 * 2.54$ cm, to je, slabega pol centimetra.

```
12 / 72 * 2.54
```

```
0.42333333333333334
```

Ker je pisava podana v palcih, moramo podati ločljivost slike v točkah na palec, da določimo, koliko točk (recimo na zaslonu) je visoka črka.

Nadaljevali smo z

```
ax = plt.subplot(1, 2, 1)
ax.bar(calendar.month_abbr[1:], monthly, alpha=0.2)
```

```
ax = plt.subplot(122)
ax.plot(calendar.month_abbr[1:], monthly)
```

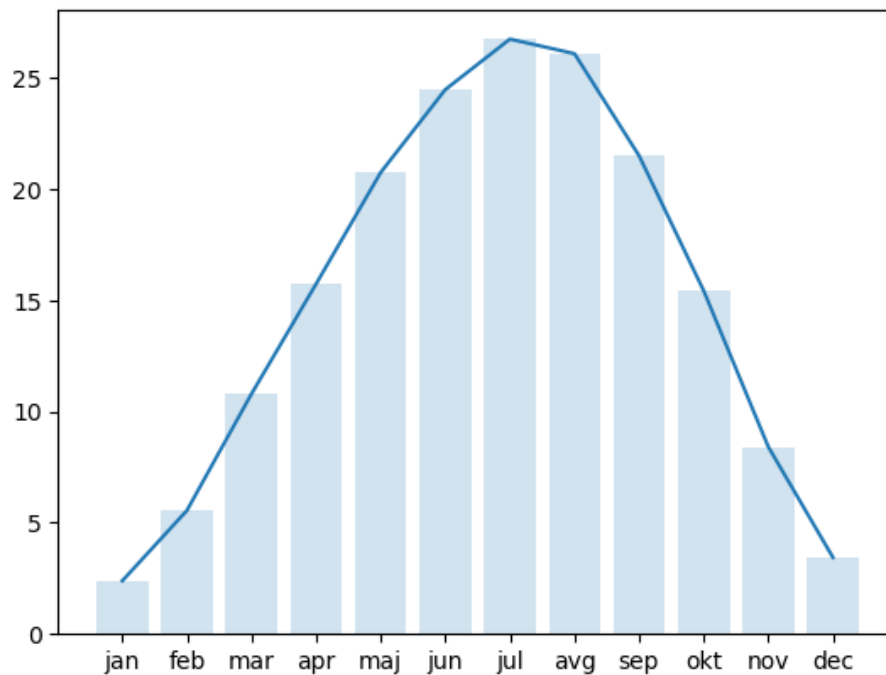
`ax` bodo "osi", ki bodo risale grafe. S `plt.subplot(1, 2, 1)` povemo, da bi radi slike postavljene v mrežo z 1 vrstico in 2 stolpcema, ter da bi se zdaj pogovarjali o prvi od slik v tem mreži. Zato 1, 2, 1. Potem v to sliko narišemo stolpce. `alpha=0.2` naredi stolpce malo prosojnejše, svetlejše.

Nato rečemo, da bi v to mrežo z 1 vrstico 2 stolpcema risali drugo sliko. Ker smo leni, napišemo 122 brez vejic. In potem narišemo drugo sliko.

Ampak, kot rečeno, rad bi oboje na isti sliki. To je seveda preprosteje. :)

```
plt.bar(calendar.month_abbr[1:], monthly, alpha=0.2)
plt.plot(calendar.month_abbr[1:], monthly)
```

```
[<matplotlib.lines.Line2D at 0x1260536d0>]
```

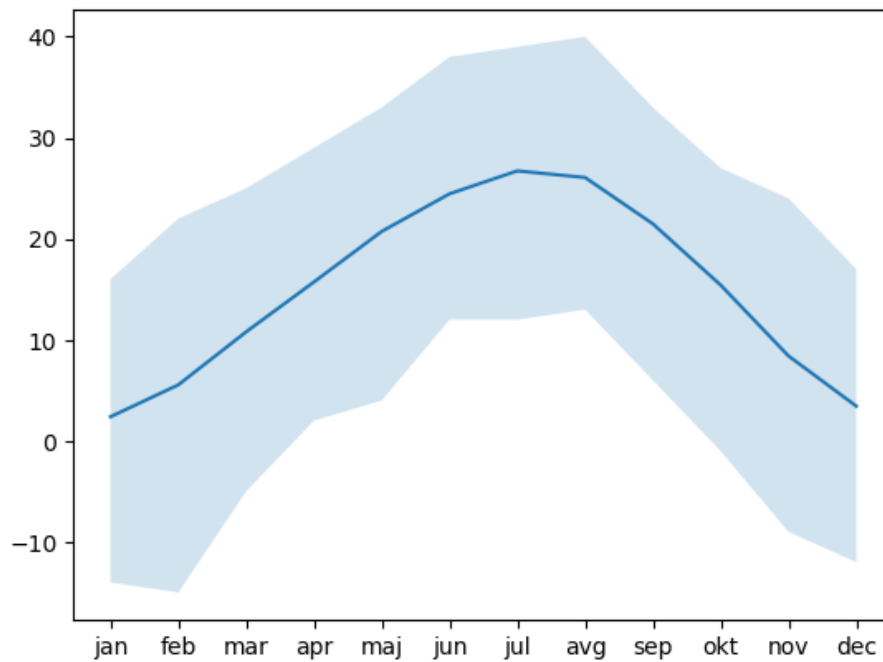

Zakaj bi kdo to hotel? Ne vem. Ta slika dvakrat kaže isto. Edward Tufte bi se obračal v grobu, če (a) bi jo videl in (b) ne bi bil več živ, vendar na srečo je. (In če vam pride kdaj v roke kakšna njegova knjiga, jo le prelistajte!)

Bolj prav bi bilo narisati najvišjo in najnižjo izmerjeno mesečno temperaturo ter povprečje. Graf, ki ga potrebujemo, se imenuje `fill_between` in mu poleg podatkov za os x damo dvoje podatke za y - zgornje in spodnje meje. Čez to pa seveda narišemo povprečje.

```
plt.fill_between(calendar.month_abbr[1:], monthly_min, monthly_max, alpha=0.2)
plt.plot(calendar.month_abbr[1:], monthly)

[<matplotlib.lines.Line2D at 0x1260a3650>]
```


Če hočemo lepše slike, namestimo še **seaborn**: izvedemo `%pip install seaborn`, ponovno poženemo Python (Kernel / Restart), ga uvozimo in nastavimo njegovo temo.

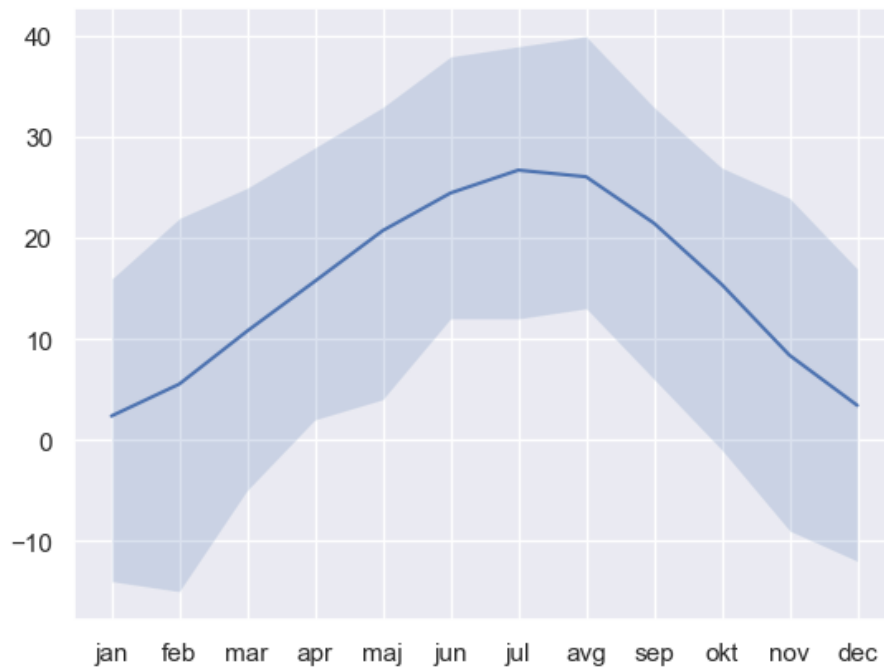
```
import seaborn
```

```
seaborn.set_theme()
```

Po tem bodo slike same od sebe lepše. Predvsem pa jih bo lažje nastavljeni, da bodo (še) lepše.

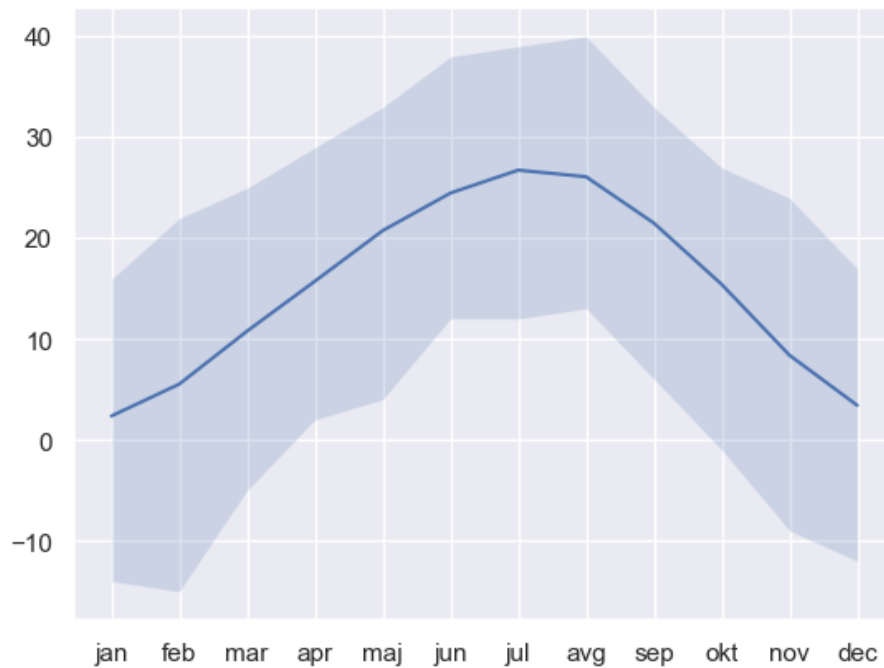
```
plt.fill_between(calendar.month_abbr[1:], monthly_min, monthly_max, alpha=0.2)
plt.plot(calendar.month_abbr[1:], monthly)
```

```
[<matplotlib.lines.Line2D at 0x14546b590>]
```


Shranimo? Pa dajmo! V png? Ali pa svg? Mogoče pfd? Prav, pdf.

```
plt.fill_between(calendar.month_abbr[1:], monthly_min, monthly_max, alpha=0.2)
plt.plot(calendar.month_abbr[1:], monthly)
plt.savefig("mesečna-povprecja.pdf")
```


Delovali bodo različni formati; vsaj v .png bo šlo povsod, ostali pa so odvisni od tega, kako je zložen skupaj vaš Jupyter.

Bi v ta graf dodali povprečne mesečne temperature za zadnjih deset let?

```
months = calendar.month_abbr[1:]
```

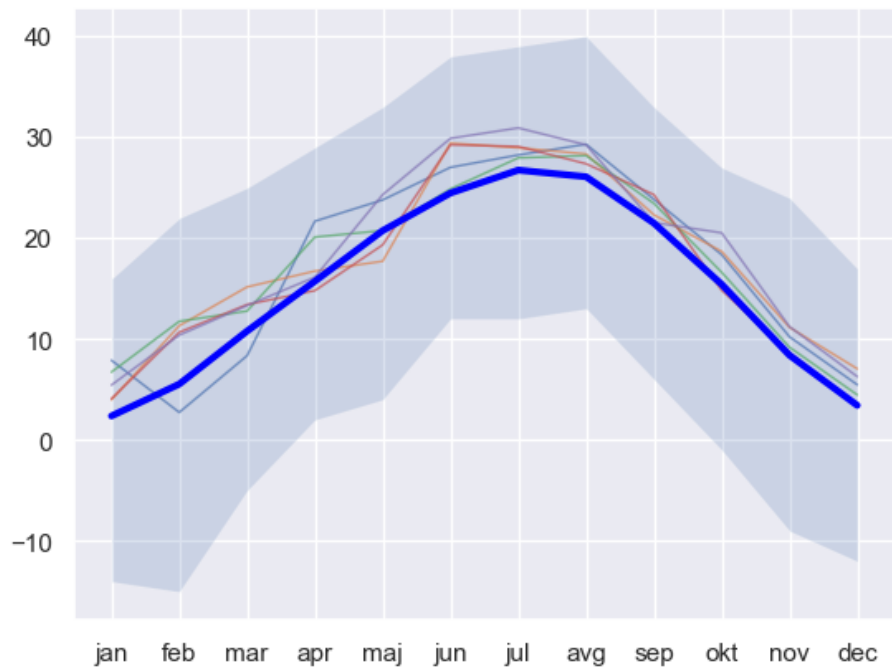
```
plt.fill_between(months, monthly_min, monthly_max, alpha=0.2)
```

```
for year in range(118, 123):
```

```
    plt.plot(months, np.nanmean(temp[year], axis=1), linewidth=1, alpha=0.7)
```

```
plt.plot(months, monthly, linewidth=3, color="blue")
```

```
[<matplotlib.lines.Line2D at 0x14699a490>]
```

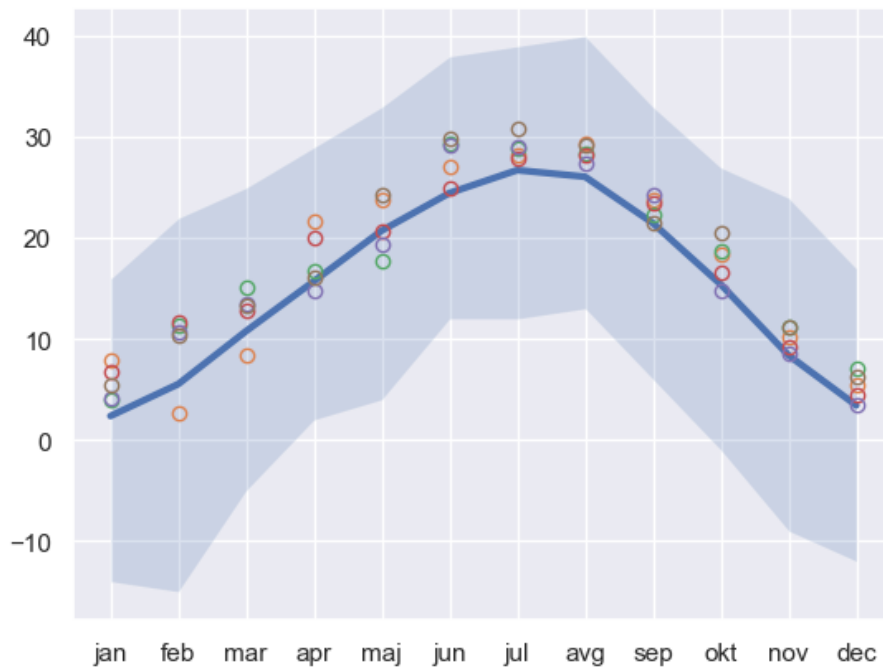

Malo se igramo: črte za posamična leta smo zožali in posvetlili, poprečno pa odebelili in eksplicitno zahtevali, naj bo modra.

Ni prav prepričljivo. Morda bi črte raje zamenjali s krogci?

```
names = calendar.month_abbr[1:]
```

```
plt.fill_between(names, monthly_min, monthly_max, alpha=0.2)
plt.plot(names, monthly, linewidth=3)
for year in range(118, 123):
    plt.plot(names, np.nanmean(temp[year], axis=1),
             linestyle='none', marker="o", markerfacecolor="none")
```


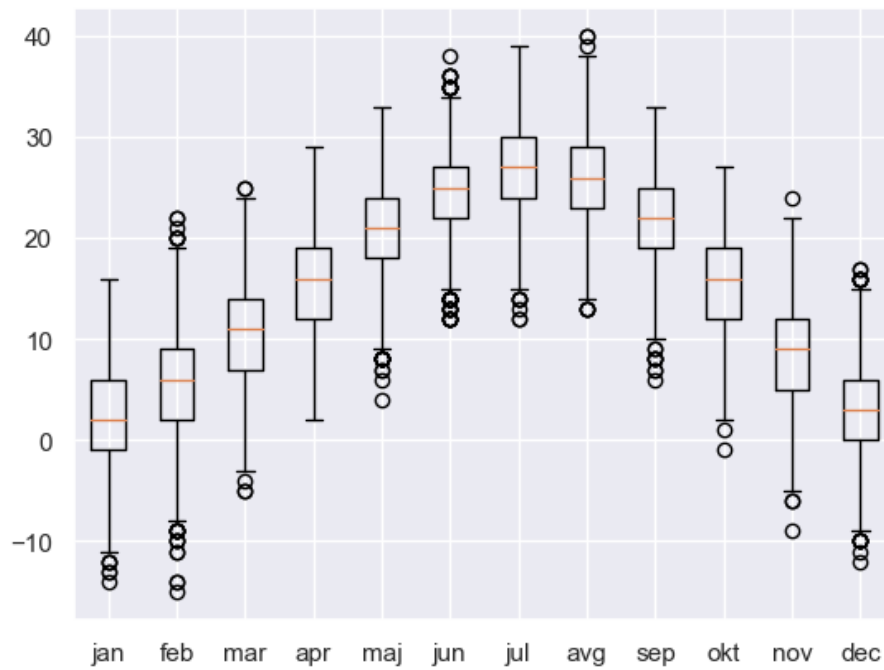
Če nas zanima gledati kaj po mesecih - mogoče brki?

Pripravimo si seznam tabel: vsak element bo vseboval vse temperature, izmerjene v tem mesecu, v kateremkoli letu.

```
months = []
for month in range(12):
    x = temp[:, month, :].flatten()
    months.append(x[~np.isnan(x)])
```

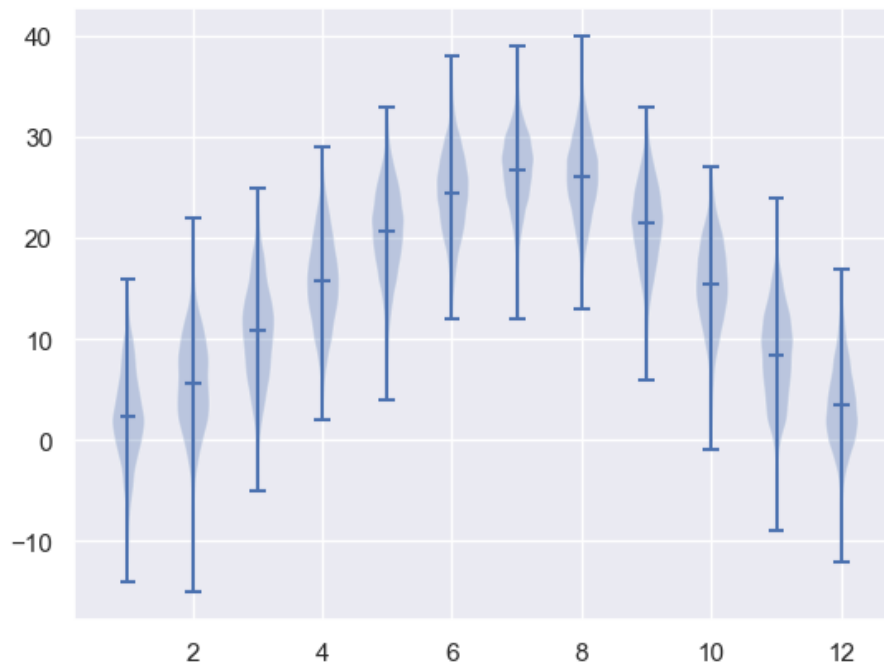
S `temp[:, month, :]` povemo, da bi za radi podani mesec radi vse "vrstice" in "stolpce" - vsa leta in dneve. Tabela bo dvodimenzionalna - prvi indeks bo leto, drugi dan. S `flatten` jo potlačimo v eno samo dimenzijo. Z `x[~np.isnan(x)]` obdržimo samo tiste elemente, ki niso `nan` - se pravi samo znane meritve.

```
fig = plt.boxplot(months, labels=names) # ker funkcija vrne kup stvari, jih shranimo v `fig`
```


Podobna reč, violine, pokažejo porazdelitve.

```
_ = plt.violinplot(months, showmeans=True)
```

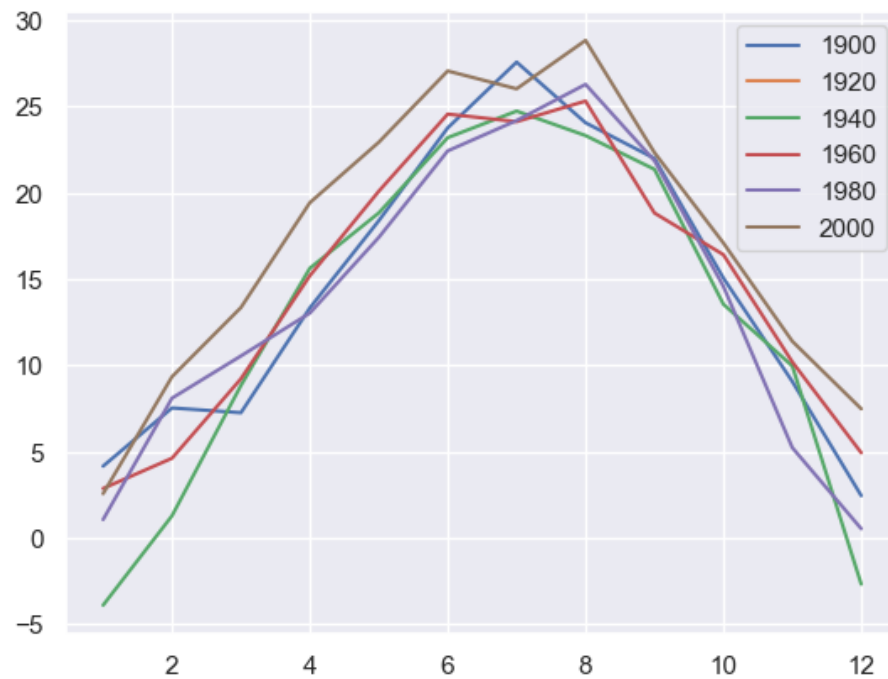

Kaj pa tole? Izrišimo povprečne mesečne temperature po desetletjih.

```
monthly_by_year = np.nanmean(temp, axis=2)
```

```
/var/folders/2y/4j70c4q56811j41b6g1r0fk00000gn/T/ipykernel_69438/1133143241.py:1: RuntimeWarning:
  monthly_by_year = np.nanmean(temp, axis=2)
```

```
for decade in range(6):
    monthly = np.sum(monthly_by_year[20 * decade:20 * decade + 1], axis=0)
    plt.plot(np.arange(1, 13), monthly, label=f"{1900 + 20 * decade}")
_ = plt.legend()
```


Tole je pa kar zanimivo: kaže, da temperatura z leti narašča. Kdo bi si mislil?

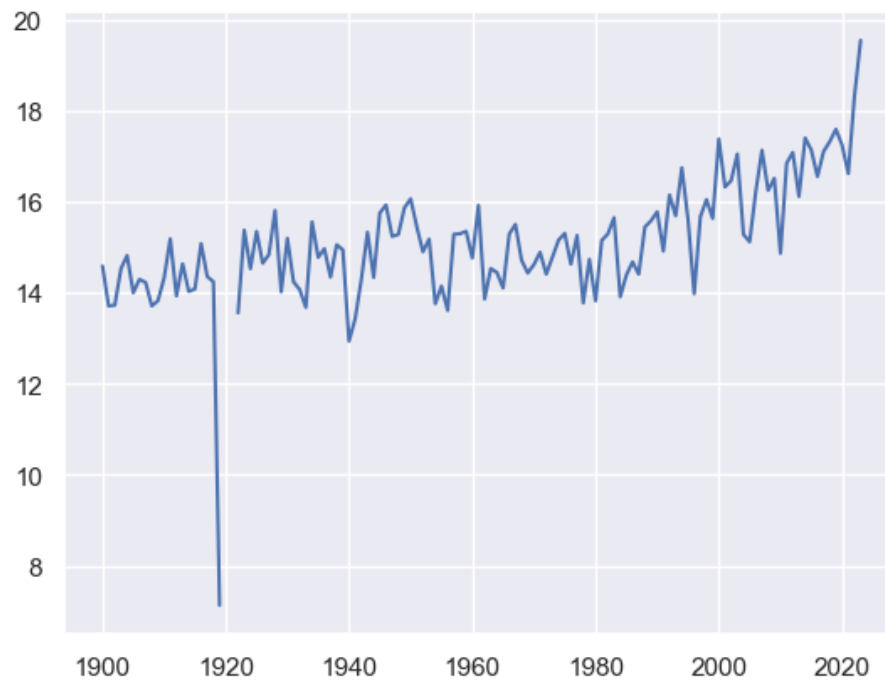
Takole pa se sicer giba povprečna mesečna temperatura po letih.

```
plt.plot(np.arange(1900, 2024), np.nanmean(temp, axis=(1, 2)))
```

/var/folders/2y/4j70c4q56811j41b6g1r0fk00000gn/T/ipykernel_69438/2795102103.py:1: RuntimeWarning

```
plt.plot(np.arange(1900, 2024), np.nanmean(temp, axis=(1, 2)))
```

```
[<matplotlib.lines.Line2D at 0x146c2bbd0>]
```


Tule bomo nehali. Upam, da je dovolj, da vidite, da se resnih grafov ne riše z Excelom. Matplotlib je, poleg R-a, najbrž najbolj resno orodje za risanje grafov v znanosti.

To, kar smo videli tu, ni čisto nič. Še po površini nismo popraskali. Sprehodite se po galeriji, pa boste videli, da je tu najbrž vse, kar boste kdajkoli potrebovali. Ob vsaki sliki pa je tudi koda, ki jo izriše - koda, ki jo lahko skopirate in prilagodite svojim potrebam.